

เกษตรกรรมสหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตร เป็นองค์การชนิดหนึ่ง ซึ่งรัฐได้เป็นผู้สนับสนุนและคุ้มครอง เพื่อให้เกษตรกร
ได้ประโยชน์ ในฐานะอำนาจหรือทางเศรษฐกิจในเชิงการค้า อำนาจทางเศรษฐกิจที่สหกรณ์จะนำ
มาให้เกษตรกรก็คือ การช่วยเหลือในด้านการเงินทุนใหญ่ เพื่อประกอบกิจการ กิจการจัดจำหน่ายสินค้า
ทางเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่การรับซื้อหรือจัดหาตลาดสินค้า เป็นการบรรเทาการเอาเปรียบของคนกลาง
และเป็นการสร้างฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรโดย
ตรงแล้วยังเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอีกด้วย เมื่อเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ
ได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว

สหกรณ์ซึ่งเป็นองค์การธุรกิจชนิดหนึ่งนั้น โดยทั่วไป มิใช่เป็นหน่วยงานของรัฐ ดังที่เป็น
อยู่ในประเทศเราขณะนี้ แต่เป็นการรวมตัวของกลุ่มชนซึ่งมีอาชีพทำนองเดียวกัน และได้รับความเดือด
ร้อน ได้การประกอบอาชีพ จึงได้รวมจุดประสงค์กันในฐานะผู้มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ ดำเนินกิจ
การในด้านการธุรกิจให้แก่เพื่อนสมาชิก หลักที่สหกรณ์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ส่วนใหญ่จะเหมือนการค้า
ทั่วไป คือ แสวงหากำไรในการดำเนินกิจการ และเฉลี่ยผลกำไรนั้นให้แก่สมาชิกผู้ถือหุ้น แต่มีหลัก
สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อให้กิจการของสหกรณ์ดำรงอยู่ได้โดยที่ สมาชิกของสหกรณ์จะต้องดำเนิน
กิจการกับสหกรณ์ด้วยวิถีที่ เช่น ถ้าสหกรณ์นั้นเป็นสหกรณ์การขาย สมาชิกก็จะต้องร่วมกันสินค้าจาก
สหกรณ์ ถ้าสหกรณ์รับซื้อผลผลิตสมาชิกก็จะต้องขายผลผลิตให้สหกรณ์ โดยไม่พะวงถึงการล่อใจจากแหล่ง
อื่นเช่นพ่อค้าคนกลาง และผลประโยชน์ที่ตอบแทนให้แก่สมาชิกนั้น ไม่ใช่เงินปันผลจากการลงทุนแต่อย่าง
เดียว แต่จะปันผลตามธุรกิจที่สมาชิกได้ทำกับสหกรณ์อีกด้วย สหกรณ์จึงจัดเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่น่า
ใจแก่ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างคน 2 กลุ่ม คือ ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคกับผู้จำหน่ายหรือพ่อค้าได้ โดยกลุ่ม
แรกได้หันมารวมมือกันเป็นผู้จำหน่ายเสียเอง

สหกรณ์แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ สหกรณ์ผู้ผลิตและสหกรณ์ผู้บริโภค
สำหรับสหกรณ์ผู้ผลิตแบ่งออกเป็นสาขาได้ 3 สาขาคือ

1. สหกรณ์เครดิต คือสหกรณ์ที่ส่งการออมทรัพย์ในหมู่สมาชิก มีทั้งในชนบทซึ่งได้แก่

เกษตรกร และในเมืองซึ่งได้แก่คนงานอุตสาหกรรม จุดประสงค์ใหญ่ของสหกรณ์ชนิดนี้ คือ การให้สมาชิกกู้เงินเพื่อให้เป็นทุนในการผลิต

2. สหกรณ์ทางเกษตรกร ทำหน้าที่คล้ายสหกรณ์เครดิตแต่ทำธุรกิจกว้างขวางกว่า คือ มีทั้งกิจการให้ทุนกู้ยืม และจัดหาวัสดุเกษตรกรรมมาจำหน่ายแก่สมาชิก ทำการขายผลิตผลเกษตรกรรวมทั้งที่เป็นวัตถุดิบและผลิตผลที่ทำการแปรรูปแล้ว นอกจากนี้ยังดำเนินการทางด้านการวางแผนเพื่อการผลิต และการเพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรด้วย

3. สหกรณ์คนงาน เป็นการรวมแรงงานของสมาชิกไว้ด้วยกัน ถ้าในการเกษตรกรรมก็จะเป็นการรวมแรงงาน เพื่อกิจกรรมทางอกรเกษตร เช่น การนี่ยาฆ่าศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวพืชผล ส่วนในระบบอุตสาหกรรมก็คือ คนงานที่มีนายจ้างเป็นสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินงานเป็นคนงานด้วยกันเอง ซึ่งสมาชิกของสหกรณ์นั้นเป็นผู้เลือกขึ้นมา คนงานจะได้รับเงินปันผลตามหุ้น และได้รับส่วนเฉลี่ยตามค่าจ้างอีกส่วนหนึ่งด้วย

สำหรับสหกรณ์บริโภคนั้น ไคเกรานสหกรณ์ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเสริมผลประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นการเพิ่มอำนาจซื้อ ของผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ กัน

การสหกรณ์ในประเทศไทย

สหกรณ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นด้วยจุดประสงค์ที่รัฐบาล มีจุดประสงค์ที่จะช่วยเหลือแก้ไขและยกฐานะของเกษตรกรที่มีสภาพความเป็นอยู่ด้อยที่สุดคน มีหนี้สินล้นตัว ด้วยการจัดหาเงินทุนให้เกษตรกรกู้ยืม ด้วยการจัดตั้งสหกรณ์เครดิตแบบโรฟ เช่นขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากได้สำรวจแล้วว่า เป็นจังหวัดที่มีสภาพเหมาะสมแก่การริเริ่ม การสหกรณ์ สหกรณ์แห่งแรกนี้ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2457 ใช้นามว่า " สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินไช " เป็นสหกรณ์เล็ก ๆ ตั้งขึ้นในระคับหมู่บ้านมีสมาชิกประมาณ 16 คน วัตถุประสงค์หลักคือการจัดหาทุน ให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อไปไถถนหน้เกา หรือนำไปลงทุนในการผลิตโดยไม่ต้องกู้ยืมจากภายนอก ที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง รัฐได้ดำเนินการโดยชอกู้เงินจากแบงก์สยามกัมมาจล มาเป็นเงินทุนและจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบการสหกรณ์โดยเฉพาะขึ้น มีกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นนายทะเบียนสหกรณ์เป็นคนแรก สหกรณ์ได้ขยายตัวออกไปโดยรัฐบาล ได้ตั้งสหกรณ์ทดลองแห่งที่สองขึ้นที่จังหวัดลพบุรี การขยายตัวและรูปแบบของสหกรณ์ได้เริ่มมีอย่างจริงจังขึ้นใน พ.ศ. 2481 ระยะเวลาที่สหกรณ์ขยายตัวมากที่สุด คือ ระยะเวลาก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2505 ก็ปรากฏว่ามี

สมาคมในสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ถึง 17,733 สมาคม การสหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. สหกรณ์หาทุน เป็นสหกรณ์ขนาดเล็กที่มีการแบ่งกำไร แต่จะใหญ่เงินเพื่อชดเชยหนี้สิน และใช้ประกอบการเกษตร ส่งเสริมการออมทรัพย์ การดำเนินการงานของสหกรณ์ชนิดนี้อยู่ในวงแคบ ในกลุ่มคนจำนวนน้อย ระดับหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อให้สมาชิกสามารถควบคุมซึ่งกันและกัน ทั้งในด้าน การจ่ายเงินให้ถูกทาง และสงวนเงินไว้ในระยะเวลาที่กำหนด การคัดเลือกสมาชิกจึงต้องดูแลความ ประพฤติเป็นอย่างดี การใหญ่เงินก็จะคงตัวตลอดประสงค์และปริมาณ ที่จะทำให้ถูกค่าใช้จ่ายน้อยอย่างเป็น ประโยชน์โดยแท้จริง และไม่กระทบกระเทือนต่อการดำรงชีพของตัว เงินกู้ส่วนมากตกเป็นเงินกู้ ระยะเวลา ผู้กู้จะต้องมีโฉนดมาจำนองและมีเพื่อนสมาชิกมาประกัน 2 คน
2. สหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม เป็นสหกรณ์ระดับอำเภอ มีธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้น แม้ว่า ธุรกิจส่วนใหญ่จะใหญ่เงินเหมือนกันแต่เป็นการกู้เพื่อการผลิตกรรม จึงใหญ่เงินระยะสั้นและระยะปาน กลาง โดยมีการกำกับแนะนำอย่างใกล้ชิด จำนวนและระยะเวลาในการกู้จะต้องเป็นไปตามแผนที่วาง ไว้ตั้งแต่ผลิตไปจนจำหน่าย เพื่อให้เงินกู้เป็นประโยชน์ในการเกษตรกรรมอย่างแท้จริง
3. สหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิต เป็นสหกรณ์ของผู้มีเงินเคื่อน ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการ ออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้เงินโดยเสียดอกเบี้ยถูก
4. สหกรณ์นิคม เป็นการรวมกลุ่มของผู้ไปหักร้างทางพงในที่ดินว่างเปล่า โดยรัฐเป็นผู้ ออกทุน และให้บริการต่าง ๆ ไปก่อน เช่น บุกเบิกป่า ชุกบอน้ำ สมาชิกจะต้องหาผลประโยชน์มาคืน ทุนที่รัฐไถลงไปให้ก่อน เมื่อคืนครบถ้วนรัฐจะออกโฉนดให้
5. สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน สมาชิกได้แก่ชาวนาที่ไม่มีที่เป็นของตนเอง สหกรณ์ที่เช่าซื้อที่นา ขึ้นใหญ่มาแบ่งให้สมาชิกเช่าทำนา โดยให้ชำระเช่าซื้อเป็นรายปี เมื่อชำระที่ดินหนี้สินหมดแล้วก็ได้ กรรมสิทธิ์ที่นาเป็นของตนเอง โดยที่สมาชิกไม่มีหลักทรัพย์เป็นของตนเองเลย จึงต้องมีพนักงาน สหกรณ์เช่าควบคุมอย่างใกล้ชิด
6. สหกรณ์ผู้เช่า ในกรณีที่ไม่มีอาจซื้อที่ดินให้เกษตรกรได้แล้ว ก็มีการจัดตั้งสหกรณ์ผู้เช่า ขึ้น โดยสหกรณ์จะไปหาเช่าที่ดินมาให้สมาชิกเช่าต่อ ควราคาถูกสหกรณ์ประเภทนี้ไม่มากนัก เนื่อง จากที่ดินขนาดใหญ่ที่ให้เช่าในราคาถูกมีน้อย
7. สหกรณ์บำรุงที่ดิน มีจุดมุ่งหมายในการชลประทานเป็นสำคัญ เนื่องจากระบบการส่งน้ำ

ยังมีอุปสรรคในเรื่องระดมทุน การขาดแคลนของแรงงาน ขาดเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งเกษตรกรแต่ละคนไม่มีกำลังเงินจะทำเองได้ จึงใคร่ร่วมกันขึ้นเป็นสหกรณ์ เพื่อกำเนินการเรื่องเหล่านี้ สมาชิกจะถือหุ้นตามพื้นที่นาที่ได้รับกรรมสิทธิ์และเสียค่าน้ำตามเนื้อที่นาอันนั้น ๆ นับเป็นสหกรณ์ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกมากที่สุดจึงได้ขยายสหกรณ์ชนิดนี้ออกไปโดยทั่วไป

8. สหกรณ์การขาย ตั้งขึ้นเพื่อขจัดความเดือดร้อนในการที่เกษตรกรได้รับจากการค้าขายกับพ่อค้าคนกลาง สหกรณ์จะรับฝากผลผลิตของเกษตรกรไปจัดจำหน่ายให้ โดยมีผู้จ้างเก็บรักษาและมีมือปกรณขนส่งตามความจำเป็น เกษตรกรจะได้รับเงินค้ำขายไปก่อน 75% เมื่อขายได้แล้วสหกรณ์จะให้เงินจนครบจำนวน โดยหักค่าธรรมเนียมในการขายไว้ สหกรณ์ประเภทนี้ต้องใช้เงินทุนมากและต้องการสมาชิกจำนวนมาก การดำเนินงานจึงไม่ค่อยได้ผลดีนัก เพราะสมาชิกขาดความรับผิดชอบ ทั้ง ๆ ที่ตามหลักการนั้น จะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังขาดเจ้าหน้าที่ที่ซื่อสัตย์และความสามารถในการดำเนินงานอีกด้วย

9. ร้านสหกรณ์ ตั้งขึ้นเพื่อขจัดการแสวงกำไรเกินควร ของคนกลางผู้จำหน่ายสินค้า โดยรวมกันจัดตั้งเป็นร้านค้าเปิดรับสมาชิกโดยทั่วไป มีการดำเนินงานควบคุมกิจการตามหลักประชาธิปไตย การจ่ายเงินนั้นผลเป็นไปตามหุ้นและตามส่วนซื้อ การขายสินค้าเป็นการขายด้วยเงินสดและขายให้ประชาชนโดยทั่วไป ร้านสหกรณ์นี้มักได้ผลดีตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น เมืองหลวง แต่ความต่างจังหวัดไม่ค่อยได้ผลนัก เพราะเป็นการค้าเงินเชื่อ สมาชิกก็นำสินค้าที่ซื้อเชื่อมาขายเป็นเงินสดในราคาถูก และมักคิดหนีสหกรณ์ การค้าจึงขาดทุนไม่คุ้มกับการดำเนินงาน

10. สหกรณ์อุตสาหกรรม เป็นสหกรณ์แปรรูปเพื่อรับซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก มาแปรรูปขายเป็นสินค้าให้ใคร่ราคาดี เช่น ยาสูบ การทำมีด การทอผ้า เป็นต้น สหกรณ์อาจหาวัตถุดิบไปให้สมาชิกแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หรือรับวัตถุดิบจากสมาชิกมากำเนินการแปรรูปเองก็ได้

ประโยชน์ของสหกรณ์การเกษตร

ประโยชน์ของสหกรณ์โดยทั่ว ๆ ไปนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเกษตร เช่น ร้านสหกรณ์และสหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิต จะเป็นเรื่องของผู้ประกอบการเกษตรโดยทั่วไป แต่สำหรับประเทศไทยนั้น สหกรณ์ได้เกิดขึ้นโดยคำริและการดำเนินงานของรัฐบาลโดยตลอด โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การเกษตร มุ่งจะให้สหกรณ์เป็นเครื่องมือพัฒนาสภาพความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

ให้ดีขึ้น จึงน่าจะทราบว่าสหกรณ์มีประโยชน์แก่การเกษตรอย่างไรบ้าง และมีบทบาทในฐานะผู้พัฒนาการเกษตรได้เพียงใด เราจะสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. โดยทั่ว ๆ ไปนั้น เป็นวิธีป้องกันการแทรกแซงของผู้มีกำลังทางเศรษฐกิจเหนือกว่า โดยตัดการแสวงหาผลประโยชน์และเอาเปรียบ ทั้งในด้านการจำหน่ายและการผลิต เพื่อให้ผลประโยชน์ที่บุคคลอื่นเคยได้รับตกมาอยู่กับสหกรณ์และสมาชิก
2. เป็นการโอนตลาดภาวะหนี้สินของเกษตรกร โดยการให้กู้ยืมเงินในเงื่อนไขคุณธรรม อัตราดอกเบี้ยถูก แทนการไปกู้ยืมจากบุคคลภายนอก ซึ่งนอกจากจะเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงแล้ว ในบางครั้งเงื่อนไขในการกู้ ก็ทำให้เกษตรกรต้องหมดทุนทำกิน ตลอดจนหมดที่ดินทำกินไปด้วย
3. เป็นวิธีแก้ปัญหาการชลประทาน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญสำหรับเกษตรกรกรมในเมืองไทย ที่มีที่ดินลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทำให้ไม่ได้รับผลจากการชลประทานอย่างเต็มที่ เราสามารถใช้สหกรณ์บำรุงที่ดินเป็นศูนย์กลางในข้อนี้
4. เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต โดยการให้กู้เงินตามแผนการผลิตที่ได้วางไว้ล่วงหน้า และในการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด มีการแนะนำปรับปรุงวิธีการผลิตที่ศึกษาความเคลื่อนไหวของตลาด และความคุมปริมาณการผลิต เพื่อรักษาระดับราคาสินค้า เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยตรง
5. การดำเนินงานของสหกรณ์ เป็นการแข่งขันกับพ่อค้าคนกลาง และถ้าสหกรณ์สามารถดำเนินงานอย่างใดชนิดดี ก็จะทำให้พ่อค้าคนกลางออกไปได้ เป็นการลดปัญหาในด้านการกักตุนราคาสินค้า และเป็นการเพิ่มผลกำไร เฉลี่ยกันมาเป็นรายได้ให้เกษตรกรเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ถ้าสหกรณ์ทำเนิกรกิจการค้าแปรรูปสินค้า ก็จะช่วยให้มีการกระจายรายได้ กระจายโอกาสการมีงานทำสูงชนบท
6. สหกรณ์ช่วยในการจัดหาที่ดินทำกิน ให้เกษตรกร เช่น สหกรณ์นิคม สหกรณ์เช่าซื้อ สหกรณ์ผู้เช่า เป็นการยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร และช่วยทำให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่ามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น
7. การสหกรณ์เป็นการรวมพลังทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดสถาบันทางการเงินที่มีความมั่นคงแห่งหนึ่งในชนบท และรัฐบาลสามารถจะให้เงินช่วยเหลือเกษตรกร โดยผ่านสหกรณ์อย่างใด

ผลเต็มที่

8. สหกรรช่วยก่อสร้างรากฐานของประชาธิปไตย ด้วยลักษณะการดำเนินงานที่มีขั้นตอนเป็นประชาธิปไตย จะทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้ทววิธีปฏิบัติโดยตรง จะเป็นแนวทางที่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะสังคมไทยให้เป็นไปในรูปแบบประชาธิปไตยได้มากขึ้น

9. ช่วยส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ทางการ เกษตรและชลประทาน ทววิธีการของสหกรณ์ที่มีการประชุม เพื่อร่วมกันแก้ไขขชฃกพรองทาง ๆ ของการเกษตร ตลอดจนเผยแพร่เทคนิคเครื่องมือใหม่ ๆ ตลอดจนความรู้ให้เกษตรกรได้ทราบ

10. เป็นองค์การที่รัฐสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับเกษตรกร ในด้านการแถลงนโยบายหรือแผนพัฒนาต่าง ๆ เช่น นโยบายการเกษตร เป็นต้น

11. เป็นการส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากสหกรณ์เป็นการรวมคนร่วมกันทำงาน เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของกันและกัน จึงทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่สมาชิก อันนี้จะทำให้งานของสหกรณ์ได้ผลดี นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมศีลธรรมในกานที่สมาชิกจะต้องควบคุมความประพฤติของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เพื่อให้การส่งคืนเงินกู้เป็นไปได้อตามกำหนด¹

บทบาทของสหกรณ์ในการพัฒนา

บทบาทของสหกรณ์ในการพัฒนาแบ่งออกเป็น 4 ประเภทกว้าง ๆ คือ

1. บทบาทในการพัฒนาชนบท สหกรณ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาชนบทมากที่สุดก็คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์จะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเอง ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ซึ่งแต่ก่อนเกษตรกรจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาท้องถิ่น ก่อให้เกิดความเจริญขึ้น และรัฐยังสามารถใช้สหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะดึงกำลังคนจากการเกษตรมาร่วมในการพัฒนาตามนโยบายให้ได้อย่างคี่ยิ่ง

¹ รวบรวมและเรียบเรียง จาก มังกร ชัยพันธ์. ประวัติและหลักสหกรณ์ (สหกรณ์ 101)

2. บทบาทในการพัฒนาการเกษตร จากประโยชน์ที่สหกรณ์ช่วยในการลดภาระงาน การผลิต การแปรรูป การตลาด ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและราคาให้สินค้าทางการเกษตรได้ เพราะการผลิตที่ไม่ต้องพึ่งพาเกษตรกร แต่สามารถกำหนดปริมาณและมาตรฐาน ทำให้สามารถวางแผนการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อส่งขายยังตลาดโลกจึงได้ราคาดี ผลประโยชน์และผลตอบแทนก็จะกลับมาสู่เกษตรกรมากขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศไปในตัวด้วย

3. บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากเกษตรกรเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อสหกรณ์ทำให้เกษตรกรสามารถความเป็นอยู่ให้รายได้สูงขึ้น ความเป็นอยู่มีมาตรฐานดีขึ้น ก็จะมีผลกระทบไปถึงระบบอื่น ๆ เพราะผู้มีรายได้สูงขึ้นก็จะขยายความต้องการทางด้านอุตสาหกรรม และเครื่องอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นตามอำนาจการซื้อที่สูงขึ้น มีการหมุนเวียนของเงินเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไป ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศขึ้น

4. บทบาทในการพัฒนาสังคม โดยทั่ว ๆ ไปแล้วการเศรษฐกิจและสังคมเป็นของคู่กัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เองก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นที่นำไปสู่การพัฒนาทางสังคมในที่สุด นอกจากนี้ ดร. สนิท สมักรการ ยังได้เน้นถึงความสำคัญของสหกรณ์ในฐานะ agent of change ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยตรงไว้ว่า สหกรณ์ควรจะมีบทบาทในการนำพฤติกรรมใหม่ ๆ เข้ามาสู่สังคม ถ้าสังคมทั่ว ๆ ไปยอมรับพฤติกรรมนี้ และปฏิบัติกันแพร่หลายก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมขึ้น คือ เปลี่ยนจากพฤติกรรมเดิมมาเป็นพฤติกรรมใหม่ สำหรับสังคมไทยนั้นมีพฤติกรรมที่เด่นอยู่คือ Individualistic Behaviour คือชอบทำอะไรตามลำพังด้วยตนเอง แก้ปัญหาคด้วยตัวเอง ความสำเร็จความล้มเหลวอยู่ที่ตัวของเราเองและครอบครัวของเราเป็นใหญ่ ถ้าสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นตัวนำความเปลี่ยนแปลงใดด้วยลักษณะของสหกรณ์ คือการรวมคนเข้าทำงาน ร่วมกันแก้ปัญหาพฤติกรรมเฉพาะตัวของสมาชิกควรจะลดจนยอดสมาชิกจะต้องรู้จักคุณค่าของการใช้กลุ่มแก้ปัญหา และการที่สหกรณ์มีวิธีการอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย หากเราสามารถพัฒนาความคิดในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกได้ สหกรณ์ก็จะเป็นสื่อของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมได้อย่างดีที่สุดในที่สุด

สหกรณ์การเกษตรอำเภอบางแพ

สหกรณ์การเกษตร เกิดขึ้นเมื่อมีพระราชบัญญัติการสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ในชั้นสหกรณ์

หาทุน ซึ่งเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก และมีจุดมุ่งหมายในการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเกษตรอย่างเดี่ยว
 เขาเป็นสหกรณ์ในระดัอำเภอลดลักษณะสหกรณ์เอนกประสงค์ ในรูปของสหกรณ์การเกษตร โดยมี
 วัตถุประสงค์ที่จะให้สหกรณ์การเกษตรที่เกิดขึ้นใหม่ ขยายวงการค้าเนงานกว้างออกไปจากการให้
 สินเชื่อแก่สมาชิก เช่น มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตและการจัดจำหน่าย โดยมีการเปลี่ยนแปลง
 โครงสร้างภายในสหกรณ์ ปรับปรุงการค้าเนงานให้ดีขึ้น เพื่อจัดหาทุนให้สมาชิกได้กู้ยืมให้เพียงพอ
 สหกรณ์การเกษตรค้าเนงานโดยมีทุนของสหกรณ์เอง 47.2 % นอกนั้นเป็นเงินกู้ที่ได้มาจากแหล่ง
 ที่สำคัญที่สุด คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์จำนวน 52.7 %

สำหรับสหกรณ์การเกษตรบางแห่ง เริ่มเป็นสหกรณ์ชายช้าว ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2500
 แต่ดำเนินการขายทุน ทั้ง ๆ ที่สหกรณ์มีขนาดใหญ่ถึงขนาดมีโรงสีรับสีข้าวจากสมาชิก แต่เนื่องจาก
 คณะกรรมการค้าเนงานไม่สุจริต จึงต้องขายทรัพย์สินให้กระทรวงการคลัง ต่อมาได้จัดตั้งขึ้นใหม่
 เป็นสหกรณ์หาทุนในตำบลต่าง ๆ และเมื่อมีพระราชบัญญัติสหกรณ์ 2511 จึงได้ควมสหกรณ์หาทุนเข้า
 เป็นสหกรณ์ในระดัอำเภอลดโดยจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสหกรณ์การเกษตรบางแห่ง ไม่จำกัด เมื่อ
 วันที่ 12 ธันวาคม 2512 และต่อมาเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2513 ได้เปลี่ยนมาเป็นสหกรณ์การเกษตร
 บางแห่ง จำกัด สหกรณ์นี้เป็นสหกรณ์ขนาดกลาง มีเงินทุนเรือนพันจำนวน 397,600.00 บาท เงิน
 สำรอง 630,631.73 บาท เงินทุนอื่น ๆ 160,171.00 บาท และเงินกู้จากธนาคารเพื่อการ-
 เกษตรและสหกรณ์ 2,999,377.66 บาท รวมมีเงินดำเนินการทั้งสิ้น 4,187,780.39 บาท
 มีสมาชิกทั้งสิ้น (เพียงสิ้นวันที่ 24 ตุลาคม 2520) จำนวน 572 ราย แบ่งออกเป็น 14 กลุ่ม ตาม
 จำนวน ตำบลทั้ง 7 ดังนี้

ตำบลบางแพ	3	กลุ่ม	จำนวน	132	คน
ตำบลวังเย็น	2	กลุ่ม	จำนวน	34	คน
ตำบลวัดแกว	1	กลุ่ม	จำนวน	45	คน
ตำบลหัวโพ	2	กลุ่ม	จำนวน	40	คน
ตำบลโพหัก	2	กลุ่ม	จำนวน	103	คน
ตำบลคอนใหญ่	2	กลุ่ม	จำนวน	173	คน
ตำบลคอนเตา	2	กลุ่ม	จำนวน	65	คน

การดำเนินงานของสหกรณ์ กระทำโดยคณะกรรมการซึ่งได้รับการเลือกตั้งในคราวประชุมใหญ่สามัญ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2519 มีจำนวน 13 คน แบ่งเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการและเหรัญญิก ตำแหน่งละ 1 คน และกรรมการอีก 9 คน ดำเนินงานตามนโยบายซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้กำหนดไว้ ตามแผนงานประจำปี ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้อำหนดไว้ในข้อบังคับ คณะกรรมการของสหกรณ์ได้จ้างเจ้าหน้าที่ไว้ 2 คน ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการ 1 คน และเสมียนอีก 1 คน การที่จ้างไว้ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการ ก็เนื่องจากมีข้อบังคับไว้ว่า การจะจ้างผู้จัดการได้นั้นต้องคำนวณตามธุรกิจของสหกรณ์ ถ้ามีธุรกิจมากพอที่จะเลือกให้ผู้จัดการจ้างคนตำแหน่งผู้จัดการได้ นอกจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองนี้แล้วยังมีพนักงานส่งหนังสือสหกรณ์ ในตำแหน่งสหกรณ์อำเภอมาคอยดูแลให้คำแนะนำ ให้สหกรณ์ดำเนินงานเป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์ และยังอำนาจควบคุมในค่านเงินสดและการบัญชีของสหกรณ์ด้วย สำหรับการดำเนินงานในค่านสมาชิก สหกรณ์ได้แบ่งสมาชิกทั้ง 14 กลุ่ม ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ มีประธานของแต่ละกลุ่ม ซึ่งเลือกตั้งกันขึ้นมาเอง ซึ่งจะมีหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มย่อยในความรับผิดชอบของตัวเอง ทั้งในด้านการคัดเลือกสมาชิกและการควบคุมการชำระหนี้สิน ให้เป็นไปตามกำหนดเวลา แสดงว่าการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรบางแพ เป็นไปในรูปแบบประชาธิปไตยอย่างมาก และมีการควบคุมการดูแลอย่างใกล้ชิด ทั้งเพื่อเป็นการเรียกร้องชื่อเสียงของสหกรณ์ ที่เคยเสื่อมความนิยามมาตั้งแต่ครั้งเป็นสหกรณ์ชายชาว ไทดำขึ้นมาสู่ความนิยมอีกครั้งหนึ่ง สหกรณ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานดังนี้

1. ส่งเสริมการเกษตร ทั้งการทำนาและการปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วเขียวและการเลี้ยงหมู
2. เผยแพร่ความรู้ เทคนิคในการผลิตและข้าวการตลาดให้แก่เกษตรกร
3. ขายวัสดุการเกษตรทั้งเงินสดและเงินเชื่อให้แก่สมาชิก เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนอุปกรณ์วัสดุการเกษตรต่าง ๆ เช่น เครื่องสูบน้ำ ในการซื้อสินค้าเชื่อจะซื้อได้ใหนางเงินไม่เกิน 5,000.00 บาทต่อปี สินค้าที่ขายนั้นสหกรณ์จะขายให้ในราคาทุน โดยคิดค่าขนส่งในการขายสำหรับอุปกรณ์การเกษตร และคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำสำหรับวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อให้สหกรณ์มีกำไรพอที่จะดำรงกิจการอยู่ได้

4. รับซื้อที่ดินโดยเฉพาะชาวเปลือกจากสมาชิก โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. 2519 แต่รับซื้อได้ไม่มากนัก เนื่องจากขาดเงินทุนและยุ่งจาก สหกรณ์รับซื้อชาวเปลือกจากสมาชิกได้ราว 25 % เท่านั้น

5. ใหญ่เงินเพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ และซื้อที่ดินในรูปของเงินกู้ ระยะสั้นและระยะปานกลาง

การดำเนินงานของสหกรณ์

แม้ว่าสหกรณ์การเกษตรของอำเภอบางแพะจะมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานตามหลักของสหกรณ์เอกชนประสงค์ครบถ้วน แต่งานที่สหกรณ์นี้สามารถทำอย่างได้ผลดีนั้นมีประการเดียวคือการให้สินเชื่อ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. เงินกู้ระยะสั้น การกู้เงินจากสหกรณ์จะคงมีหลักทรัพย์ คือ มีโฉนดมาจำนองเป็นการค้ำประกัน และเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ทุกครั้งที่มีการกู้เงิน เกษตรกรจะต้องซื้อหุ้น (ราคาหุ้นละ 50.00 บาท) เพิ่ม 1 หุ้นต่อเงินกู้พัฒนา เงินกู้ระยะสั้นจะกู้ได้ไม่เกินรายละ 7,000.00 บาท จึงไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก ปรากฏว่าในปีทางบัญชี ระหว่าง 11 เมษายน 2519 - 31 มีนาคม 2520 มีสมาชิกกู้เงินระยะสั้น 13 ราย เป็นเงิน 64,413.00 บาท เฉลี่ยได้รายละ 4,955.00 บาท การกู้เงินระยะสั้นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการประกอบอาชีพ สมาชิกมักจะกู้เพื่อซื้อ พืชพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงศัตรูพืช เป็นค่าจ้างแรงงานและจักรกล ตลอดจนเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่าง ๆ เป็นการกู้เงินเฉพาะฤดูกาลเมื่อถึงหน้าเพาะปลูก การส่งคืนเงินกู้จะต้องส่งคืนภายในระยะเวลา 12 เดือน

2. เงินกู้ระยะปานกลาง เป็นการใหญ่เงินเพื่อลงทุนขยายกิจการในทางการเกษตร เช่น ซื้อที่ดิน ใช้น้ำในทางการเกษตรโดยมีกำหนดชำระคืนภายในเวลา 3 ปี การกู้เงินระยะปานกลางจะกู้ได้ไม่เกินเงินไม่เกิน 40,000.00 บาท ต่อราย ในการกู้นอกจากจะมีโฉนดมาจำนองแล้ว ยังต้องมีสมาชิกมารับรองอีก 2 คนด้วย เนื่องจากเป็นเงินกู้ที่มียอดเงินสูงพอสมควรและระยะเวลาในการส่งคืนนานพอที่เกษตรกรจะนำเงินไปใช้จ่ายหมุนเวียนให้เป็นประโยชน์อย่างจริงจัง จึงมีผู้นิยมกู้เงินระยะปานกลางกันมาก ปรากฏว่าในปีทางบัญชี ระหว่าง 1 เมษายน 2519 - 30 มีนาคม 2520 มีเงินถึง 44 ราย เป็นเงิน 548,700.00 บาท เฉลี่ยได้รายละ 7,921.00 บาท

การชำระเงินคืนทั้ง 2 ประเภท อาจชำระได้ก่อนครบกำหนด หรืออาจชำระเป็นข้าวเปลือกก็ได้ โดยสหกรณ์จะตีราคาให้ตามราคาของตลาด

สำหรับกิจการค้าธุรกิจการขายสินค้าเงินเชื่อ แม้ว่าจะเป็นที่นิยมของสมาชิกเพราะให้ชำระได้ภายใน 1 ปี ในวงเงินไม่เกิน 5,000.00 บาท และสหกรณ์ได้จัดหาสินค้ามาให้หลายชนิด เช่น พันธุ์พืช ปุ๋ย รำ ข้าวสาร แต่สหกรณ์ก็มีทุนน้อยซื้อสินค้าไม่ไค้มากนัก ปรากฏว่าได้จ่ายเงินซื้อสินค้าไปเพียง 242,863.85 บาท ทั้ง ๆ ที่การค้าก็ทำกำไรให้ คือขายได้ถึง 269,221.20 บาท ทั้งที่เป็นเงินเชื่อ ส่วนจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสหกรณ์ คือ การรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกนั้น สหกรณ์รับซื้อไว้ได้เพียง 32,465.20 บาท ซึ่งเป็นการซื้อเฉพาะข้าวเปลือกเท่านั้น ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า นอกจากสหกรณ์ฯ จะไม่มีเงินทุนเพียงพอแล้ว ยังไม่มีผู้จัดการที่มีความสามารถที่จะจัดการขายผลผลิตแข่งกับพ่อค้าคนกลางในตลาดได้ ทั้งยังไม่มีขุนนางที่จะเก็บข้าวที่รับซื้อข้าวเปลือก ราคาที่จะเป็นไปตามของตลาด มีไค้สูงกว่าราคาของพ่อค้าคนกลางแต่อย่างใด และสหกรณ์ก็ไม่เคยเชิญชวนหรือชี้แจงให้เห็นคุณประโยชน์ของการขายผลผลิตให้แก่สหกรณ์เลย แต่จะรับซื้อต่อเมื่อสมาชิกติดตอแจ้งความประสงค์ที่จะขายข้าวสารให้เท่านั้น เมื่อซื้อแล้วก็จะขายต่อให้พ่อค้าคนกลาง หรือโรงสี สหกรณ์จึงดำเนินการในลักษณะคนกลางอีกชนิดหนึ่งเท่านั้น มิใช่ผู้จัดการจำหน่ายที่สามารถควบคุมราคาได้แต่ประการใด เป็นการรับซื้อเพื่อช่วยเหลือสมาชิกเท่านั้น ยังไม่ไค้ตั้งจุดมุ่งหมายในค้าธุรกิจ สหกรณ์จึงมีกำไรจากการขายผลผลิตเพียง 324.80 บาท คือมียอดจากการขาย 32,790.00 บาท เท่านั้น

จะเห็นไค้ว่าการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรบางแห่ง อยู่ในขั้นปานกลาง คือจากการดำเนินธุรกิจทั้งหมดสหกรณ์มีกำไรสุทธิเพียงวันที่ 31 มีนาคม 2520 เป็นเงิน 140,857.16 บาท แต่ก็ยังดำเนินงานไม่ไค้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการควบสหกรณ์หาทุนเข้าเป็นสหกรณ์เอนกประสงค์เลย ด้วยสหกรณ์ดำเนินกิจการเฉพาะการให้สินเชื่อเป็นหลักเท่านั้น ปัญหาและอุปสรรคที่สหกรณ์เผชิญอยู่ในการดำเนินงานมาจากหลายด้าน เช่น ในค่านรัฐบาลก็มีนโยบายเกี่ยวกับการสหกรณ์ไม่แน่นอน รัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้สหกรณ์พัฒนาการเกษตร แต่ก็จัดหาเงินให้สหกรณ์น้อย แม้จะมีนโยบายที่จะให้สหกรณ์เริ่มค้าขายอย่างจริงจัง โดยจะจัดหาเงินให้สหกรณ์กู้เพื่อสร้างขุนนาง จะให้เงินทุนรับซื้อข้าวสหกรณ์ละ 1 ล้านบาทก็ตาม รัฐก็มีไค้ดำเนินการ

อย่างจริงจัง ในด้านการตลาดรัฐก็มีได้จัดทำให้ทั้ง ๆ ที่สามารถจัดให้ได้ เช่น ให้องค์การของรัฐ คือ โรงพยาบาล หรือทัณฑ์สถานเป็นผู้รับผิดชอบเป็นต้น ในด้านของสหกรณ์บางแห่งนั้น ก็ขาดการประชาสัมพันธ์ในหลักการและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ ไม่มีการเผยแพร่ผลงานและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้สมาชิกทราบ ทั้งยังขาดผู้จัดการที่มีความสามารถในการดำเนินงานในด้าน การธุรกิจที่จะทำให้สหกรณ์สามารถแข่งขันกับคนกลางอื่น ๆ ที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่อง การค้าขายมานานได้ นอกจากนั้นในด้านการให้บริการต่าง ๆ ก็ยังอิงระเบียบแบบราชการไว้มาก จึงขาดความคล่องตัวและไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งนั้นมาจากสมาชิกเอง สมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาค่ำ เกือบทั้งหมดไม่สูงกว่าระดับ ป.4 จึงไม่มีความรู้ในเรื่องสหกรณ์นัก การเข้าเป็นสมาชิกก็เพื่อผลประโยชน์ทางค่านสินเชื่อเป็นส่วนใหญ่ อีกประการหนึ่ง เกษตรกรที่เป็น สมาชิกสหกรณ์การ เกษตรบางแห่ง มีฐานะทางเศรษฐกิจที่พอสมควร อย่างน้อยก็จะต้องเป็นผู้มีหลัก ทรัพย์จึงจะเป็นสมาชิกได้ ความเคื่อนร้อนทางเศรษฐกิจจึงไม่ได้เป็นปัจจัยที่บีบให้เห็นความสำคัญ ของการสหกรณ์ สมาชิกจึงไม่ชวนชวนที่จะเรียกร้องให้สหกรณ์ทำหน้าที่ในเรื่องการรับซื้อผลผลิต ในเมื่อคนได้รับความสะดวกจากพ่อค้าคนกลางทั้งในเรื่องการบริการและราคาแล้ว ฉะนั้น หากจะ ให้สหกรณ์บางแห่งสามารถดำเนินกิจการได้ครบวงจรแล้ว จะต้องแก้ไขที่นโยบายของรัฐก่อน แล้วจึง มาแก้ที่การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพของสหกรณ์ ซึ่งจะมีผลเป็นการแก้ปัญหาในด้านสมาชิกได้ตระ หนักถึงประโยชน์ตลอดจนหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสหกรณ์ดีแล้ว

จากลักษณะที่สหกรณ์ในปัจจุบันเป็นองค์กรที่มีการดำเนินงานคล้ายหน่วยราชการถึงกล่าว แล้ว จึงทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์เป็นไป เช่นเดียวกับหน่วยราชการอื่น, เช่น อำเภอ โรงเรียน เพียงแต่มีความผูกพันกันในด้านธุรกิจ ในลักษณะที่เกษตรกรต้องพึ่งพาอยู่มาก เท่านั้น การวัดทัศนคติต่อสหกรณ์ฯ ก็จะเป็นเช่นเดียวกับพ่อค้าคนกลาง และจะแสดงให้เห็นโดย ละเอียดยิ่งขึ้นที่จะเสนอผลการวิจัยต่อไป.